

СТРУКТУРА КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Анотація. На національних ринках позикових капіталів зарубіжних країн важливу роль відіграють фінансово-кредитні установи, які посідають важливе місце в накопиченні та мобілізації грошового капіталу. Безперечно, кредитна структура різних країн є неоднаковою. В даній статті приділено увагу функціонуванню саме кредитної системи США.

Ключові слова: кредитна система, банківські установи, інвестиційні банки, страхові компанії, пенсійні фонди, фінансові компанії, взаємні фонди, федеральні кредитні установи, житлово-ощадні банки, позиково-ощадні асоціації, банківські траст-відділи і трастові компанії, кредитні спілки, кооперативні банки, США.

Вступ. В умовах нестабільності загострюється увага до нових чинників економічного зростання тієї чи іншої держави, серед яких вагома роль відводиться фінансово-кредитним установам як ефективним посередникам між власниками позикового капіталу та реальним сектором економіки. З метою порівняння потребують детального розгляду побудова кредитних систем в різних країнах, їх структура та функціонування.

Розвиток кредитної системи як США, так і інших зарубіжних країн досліджували Т.Авагян, Ю.Вешкин, О.Гордей, Х.Джонсон, В.Іванов, Т.Коротка, Ю.Лисенков, В.Масленников, П.Мельник, В.Прядко, П.Роуз, М.Сайко, І.Софіщенко, Л.Тарангул та інші. Однак, вчені розглядали кредитну систему зарубіжних країн в цілому, тоді як місце того чи іншого виду фінансово-кредитних інституцій, їх діяльність на ринку фінансових послуг країни (в тому числі і США) залишалися поза їх увагою.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд структури кредитної системи США та дослідження ролі та місця на ринку фінансових послуг даної країни.

Результати. Подібно до кредитних систем всіх розвинених країн кредитна система США є дворівневою: *перший рівень* – Федеральна резервна система; *другий рівень* – комерційні банки та небанківські фінансово-кредитні установи.

Загальна структура другого рівня кредитної системи США представлена на рис. 1.

Ефективне функціонування банківської системи США забезпечують 1770 комерційних банків [1].

Вони поділяються на національні банки та банки штатів, серед яких, у свою чергу, виділяють банки штатів-члени ФРС і банки штатів-нечлени ФРС.

Приблизно 2/3 комерційних банків є банками штатів, тобто приватними банками, діючими відповідно до чартеру штату. Частина комерційних банків не є членами ФРС, але підлягають регулюванню на тих самих принципах, що і комерційні банки-члени ФРС. Вони одержують чартери від федерального уряду, тобто є національними банками.

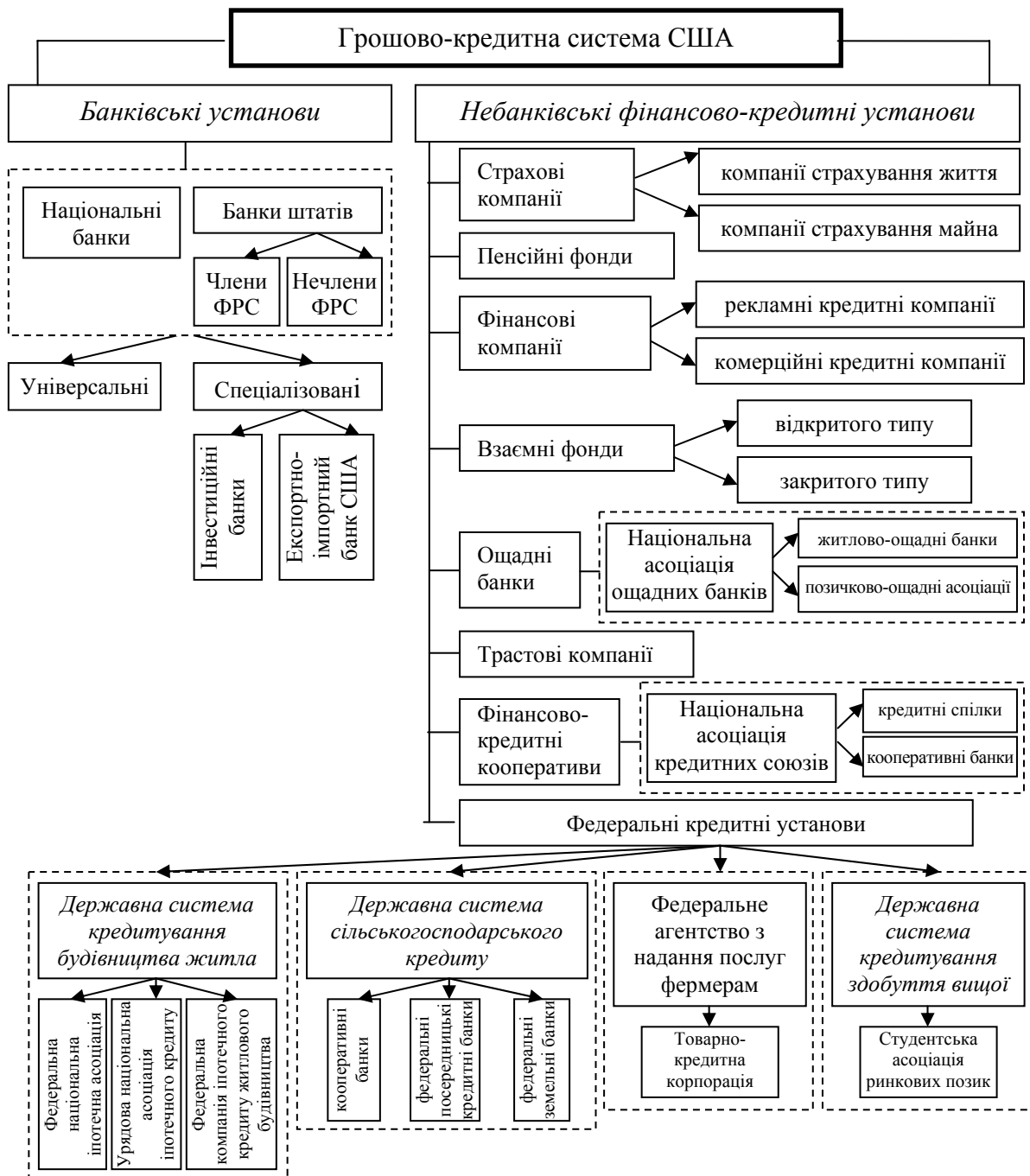

Рис. 1. Структура другого рівня кредитної системи США

Комерційні банки США поділяються на універсальні та спеціалізовані.

Серед найпотужніших універсальних комерційних банків США можна відзначити «Бенк оф Америка корпорейшн», створений в 1968 р. Друге місце станом на 30.06.07 р. займала корпорація «Дж. П. Морган Чейз і компанія». Вона була заснована шляхом злиття «Чейз Манхеттен банку» з «Бенк оф Манхеттен» і приватним банком «Дж. П. Морган». Третьою за величиною корпорацією США є «Сітігруп» з Лас-Вегасу. Найбільшим банком штатів вважався «Сантраст БК» з Атланти (штат Джорджія), який на середину 2007 р. займав сьому позицію в рейтингу американських банків [2, с. 309].

Основними функціями комерційних банків США є:

- залучення грошових ресурсів шляхом продажу акцій;

- прийом коштів на поточні рахунки у формі строкових і ощадних внесків;
- здійснення різноманітних активних операцій;
- здійснення операцій банків із цінними паперами;
- здійснення валютних, акцептних, гарантійних, посередницьких, довірчих операцій.

Серед спеціалізованих комерційних банків США виділяються інвестиційні банки та Експортно-імпортний банк США.

Інвестиційні банки виникли ще в середині XIX ст. в період громадянської війни (1861-1865 рр.) з метою розміщення облігацій федерального уряду. Нині інвестиційні банки займаються випуском і розміщенням цінних паперів промислових та інших компаній. Значне поширення інвестиційних банків у США пов'язане із законодавчими обмеженнями для комерційних банків на виконання емісійних та інвестиційних операцій.

Інвестиційні банки здійснюють два основних види операцій з цінними паперами [3, с. 86]: 1) гарантування емісії цінних паперів, коли банк гарантує компаніям, які випускають цінні папери, їх розміщення, причому зобов'язується купити за свій рахунок ті папери, які самі компанії не зможуть розмістити на ринку; 2) безпосереднє розміщення цінних паперів компаній. У цьому випадку інвестиційні банки скуповують акції та облігації компаній, а потім розміщують їх на ринку. При цьому інвестиційні банки широко використовують засоби, які вони отримують у позику від інших банків, для інвестицій у цінні папери.

Основними функціями інвестиційних банків США є: ведення переговорів з промисловими компаніями щодо випуску цінних паперів; підготовка випусків цінних паперів; розміщення цінних паперів на ринку; купівля-продаж цінних паперів за власний рахунок та для клієнтів на комісійній основі; надання консультацій з фінансових питань.

До основних впливових інвестиційних банків належать: First Boston Corp., Lawman Brothers, Merrill Lynch, Piers, Finer&Smith та ін. За формою організації одні інвестиційні банки є корпораціями (акціонерними компаніями), інші – неакціонерними фірмами або товариствами, які включають обмежене коло партнерів (наприклад, Lawman Brothers має 17 партнерів) [3, с. 86].

Значний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі здійснює *Експортно-імпортний банк США*. Це державний спеціалізований банк, що був створений Міністерством фінансів країни у 1934 р., діє від імені американського уряду. Сучасну назву дістав у 1968 р. Банк є важливою ланкою державного регулювання економіки, зовнішньої торгівлі та міжнародних кредитних відносин. Діяльність банку регламентується окремим законом, прийнятим у 1945 р. Головним завданням банку є сприяння експорту американських товарів шляхом надання позик іноземним імпортерам та гарантій американським комерційним банкам за зовнішніми позиками. Надання кредитів іноземним компаніям та урядам, як правило, пов'язане з оплатою товарів найпотужніших американських компаній («Дженерал Електрик», «Боїнг» та ін.). Ресурси банку складаються із власного капіталу, який належить Міністерству фінансів, та позик Казначейства [4]. Як правило, покупці американських товарів у кредит з участю у кредитуванні Експортно-імпортного банку США сплачують 10-20% їх вартості, комерційні банки – 30-55%, а решту – Експортно-імпортний банк США. Така система дає можливість банку, з одного боку, брати участь у кредитуванні багатьох проектів, з іншого – зменшити ризики непогашення кредитів [3, с. 95]. За більш ніж 70 років Експортно-імпортний банк США простимулював експорт країни на світовому ринку на суму більш ніж 400 млрд дол США. Найбільша частка в структурі послуг банку належить гарантіям (близько 77%); частка наданих кредитів протягом 2004-2008 рр. поступово зменшувалась і в середньому

становила 12%; частка страхових послуг протягом цього ж періоду майже не змінювалась (близько 12%), про що свідчать дані рис. 2 [5].

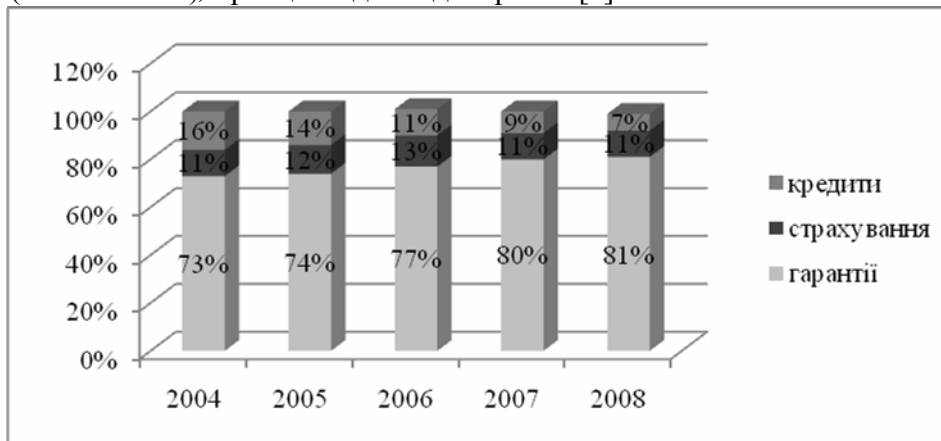

Рис. 2. Структура послуг Експортно-імпортного банку США [5]

У 2008 році Експортно-імпортний банк США надав послуг на суму 14,4 млрд дол США у вигляді позик, гарантій, страхування експортних кредитів на підтримку експорту. Загалом за 2004-2008 рр. банк надав послуг на суму від 12150,5 до 14398,9 млн дол США.

В Сполучених Штатах, як і в інших розвинутих країнах, кредитною справою традиційно займаються приватні банкірські доми, значення та вплив яких постійно знижується і вони поступово перетворюються в акціонерні банки. Серед них можна назвати корпорації «Дж. П. Морган Чейз і компанія» та «Веллс Фарго». За даними станом на 30.06.2007 р. остання займала 5 місце серед американських банків [2, с. 310].

У США, крім комерційних банків, кредиту систему формують небанківські фінансово-кредитні установи, які є складовими банківських холдингів.

Одними із основних небанківських фінансово-кредитних інститутів, які діють в США, є страхові компанії.

Страхові компанії спеціалізуються на страхуванні життя та майна і функціонують у фінансовому посередницькому бізнесі, що перетворює для суспільства один вид активів на інший. Страхові компанії використовують страхові внески та поліси з метою інвестування в такі активи як облігації, акції, заставні та надання позик. Доходи від цих активів використовуються для виплати страхових відшкодувань за полісами.

Страхові компанії існують у вигляді акціонерних або взаємних компаній. В США налічується близько 2,6 тис. компаній зі страхування життя і понад 3,2 тис. компаній зі страхування майна. Серед найбільших компаній зі страхування життя можна відзначити компанію «Prudenshl», «Presbyterian Ministers Fund in Philadelphia» та «Metropolitan», а серед компаній зі страхування майна – компанії «Signa», «State Farm Insurance» і «Allstate Insurance».

Друге місце серед небанківських фінансово-кредитних інститутів після страхових компаній займають *пенсійні фонди*. Вони виконують посередницькі функції з перетворення активів і гарантують суспільству ще один вид захисту – виплати доходу після виходу на пенсію. Системи пенсійного забезпечення можуть засновувати підприємці, трудові спілки, приватні особи. Пенсійна система забезпечується коштами за рахунок внесків і доходів від інвестування у довгострокові цінні папери [3, с. 93].

Найважливішою системою пенсійного забезпечення є соціальне забезпечення держави – страховий фонд для людей похилого віку, що страхує практично всіх осіб, зайнятих у приватному секторі (з 1935 р.). У 1974 р. Конгрес прийняв Закон «Про гарантію доходів працівників, які вийшли на пенсію», згідно з яким створено

Корпорацію з гарантування пенсійних виплат (Penny Benny), що страхує пенсійні виплати до 2250 дол на місяць кожній особі, якщо система пенсійного забезпечення компанії збанкрутує внаслідок нестачі коштів або коли вона буде неспроможна виконувати власні пенсійні зобов'язання. Пенсійні фонди США мають статус найбільшого інституційного інвестора у світі [3, с. 93; 4; 6; с. 84].

Також, у США функціонують *фінансові компанії*, які мобілізують кошти за допомогою випуску комерційних паперів або акцій чи облігацій і використовують кошти від їх продажу для надання позик споживачам та підприємцям. Фінансові компанії поділяються на два типи: рекламні кредитні компанії – sales finance company (кредитують продаж на виплату товарів довготривалого користування) та комерційні фінансові компанії – commercial finance company (обслуговують систему комерційного кредиту). Ресурсна база фінансових компаній створюється за рахунок розміщення на ринку власних зобов'язань та позик місцевих банків.

Крім того, функціонують *взаємні фонди* – фінансові посередники, які, об'єднуючи ресурси дрібних інвесторів та продаючи їм акції, використовують ці кошти на купівлю цінних паперів. Існують взаємні фонди відкритого та закритого типів.

Досить відомими на кредитному ринку США є *федеральні кредитні установи*, головними завданнями яких є підтримка стабільності головних ланок кредитної системи й доповнення приватного бізнесу. До них відносяться:

- *Державна система кредитування будівництва житла* функціонує через три державні установи: Федеральну національну іпотечну асоціацію (Fannie Mac), Урядову національну асоціацію іпотечного кредиту (Ginny Mac), Федеральну компанію іпотечного кредиту житлового будівництва (Freddie Mac). Вони забезпечують коштами ринок заставних через продаж облігацій із використанням коштів на закупівлю заставних;

- *Державна система сільськогосподарського кредиту*. Її було створено у 1916 р. з ініціативи Конгресу США. До системи кредитування входять кооперативні банки (cooperative banks), федеральні посередницькі кредитні банки (federal intermediary credit banks) і федеральні земельні банки (federal landed banks), які підтримують сільське господарство, випускають цінні папери для акумуляції коштів під кредитування фермерських господарств;

- *Федеральне агентство з надання послуг фермерам*, у складі якого є Товарно-кредитна корпорація – державна установа, що надає кредити під заставу товарів на складі. В цілому функціями Агентства є: надання сільськогосподарських кредитів; контроль за процесом кредитування і рухом застави (землі); аналіз фінансового стану фермерських господарств; звітування перед фермерами щодо стану їх господарств і перспектив на майбутнє; розробка і реалізація сільськогосподарських програм; класифікація ризиків за наданими кредитами; забезпечення автоматизації сільськогосподарського виробництва та ін.;

- *Державна система кредитування здобуття вищої освіти*, що включає Студентську асоціацію ринкових позик. Ця асоціація надає кредити для здобуття вищої освіти.

Традиційно сильні позиції в кредитній системі займає ощадна справа. Так, в США функціонують *житлово-ощадні банки*, основою діяльності яких є залучення грошових заощаджень на депозити, а специфіка діяльності проявляється в наданні кредитів виключно на будівництво або придбання нерухомості; *позичково-ощадні асоціації*, які мобілізують кошти за рахунок залучення заощаджень населення шляхом продажу власних акцій (різновидністю цих асоціацій є позичково-будівельні асоціації).

Усі ощадні установи США мають самостійні та окремі від Ради керуючих ФРС і Федеральних резервних банків органи контролю. Нині на ощадні установи

розповсюджуються резервні вимоги, завдяки чому вони можуть одержувати позику Федеральної резервної системи [3, с. 94]. Ощадні банки США входять в Національну асоціацію ощадних банків.

Важливу роль в кредитній системі США відіграють *банківські траст-відділи* і *трастові компанії*, які здійснюють довірчі операції (управління за дорученням майном приватних осіб та виконання довірчих функцій для корпорацій). Крім того, ці установи виконують роль агента по трансферу цінних паперів (передача права власності за акціями); реєстратора акцій; агента за облігаційними позиками тощо.

Кредитні спілки (Credit Unions) та *кооперативні банки* (Cooperative Banks) США входять у Національну асоціацію кредитних союзів. Поряд з іншими небанківськими фінансово-кредитними установами вони активно працюють на фінансовому ринку США. Ці фінансово-кредитні установи надають різноманітний спектр фінансових послуг [7, с. 47]:

- надання кредитів: на купівлю чи ремонт автомобіля, яхт, моторних човнів та інших транспортних засобів; на купівлю будинків та іншого нерухомого майна; на консолідацію рахунків; на поточні домашні потреби та купівлю товарів домашнього вжитку; на отримання освіти; на ведення приватного бізнесу;
- обслуговування кредитних та дебетових карток (VISA, MasterCard) тощо;
- приймання вкладів: на пайові, ощадні, ощадно-розрахункові («Share-Draft») і чекові рахунки фізичних та юридичних осіб; ощадні сертифікати CD, Jumbo, IRA, Jumbo-IRA, пенсійні (IRA), молодіжні, «Money Market», святкові, сімейні, дитячі та інші рахунки;
- здійснення розрахункових операцій та грошових переказів як у межах країни, так і за кордоном; продаж дорожніх чеків тощо;
- послуги АТМ-машин (банкоматів);

Крім того, кредитні спілки надають своїм членам додаткові послуги нефінансового характеру: продаж поштових та гербових марок; користування поштовою скринькою, факсом, електронною поштою; надання анкет для отримання різних документів; ламінування та ксерокопіювання документів; послуги нотаріуса, юриста, фінансових експертів та інших фахівців; персональні сейфи (соти); бази даних різноманітної інформації; розміщення оголошень на дошці спілки; консультаційні послуги; довірчі операції; планування спадщини і підготовка до пенсії; депозитарій; мікрофільмування; переклади з іноземних мов та багато інших нефінансових послуг [7, с. 47].

Суттєвим елементом кредитної системи США є *іноземні банки*. На території США вони здійснюють свою діяльність через відділення, агентства, комерційні банки, інвестиційні компанії. Банківські установи, що є філіями іноземних банків, аналізуються і підлягають нагляду з боку федеральної та штатної влади на тих самих умовах та принципах, що і інші федеральні банки штатів. На них припадає близько третини обсягу кредитування бізнесу в США. Діяльність іноземних банків на території США регулюється Законом «Про міжнародні банківські операції» (1978 р.) [8, с. 33]. В цілому на території США сконцентровано 228 іноземних банків та їх відділень [1].

Висновки. Отже, структура кредитної системи США багато в чому склалася історично, під впливом конкретних подій в політиці і економіці країни. Переважна більшість фінансово-кредитних установ США є універсальними, що дозволяє забезпечувати населення та господарюючі суб'єкти країни фінансовими послугами різних видів.

Література

1. Сайт Федеральної Корпорації страхування депозитів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fdic.gov/>
2. Прядко В. В., Сайко М. М. Історія грошей і кредиту: Підручн. / В. В. Прядко, М. М. Сайко. – К.: Кондор, 2009. – 508 с. – 254-264; 305-316.
3. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. Банківські системи зарубіжних країн: Підручн. / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, О. Д. Гордей. – К.: Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с. – С. 63-97.
4. Лисенков Ю. М., Коротка Т. А. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн / Ю. М. Лисенков, Т. А. Коротка. – К: Зовнішня торгівля, 2005. – 118 с.
5. Сайт Експортно-імпортного банку США // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.exim.gov/about/reports/ar/ar2008/Exlm_AR.08.html
6. Іванов В. М., Софіщенко І. Я. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Курс лекцій / В. М. Іванов, І. Я. Софіщенко. – К.: МАУП, 2001. – 232 с. – 73-87.
7. Гончаренко В. Кредитні спілки і кооперативні банки та особливості їх розвитку в Україні / В. Гончаренко // Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – С. 47-50.
8. Вешкин Ю. Т., Авагян Т. Я. Банковские системы зарубежных стран: Курс лекций / Ю. Т. Вешкин, Т. Я. Авагян. – М.: Экономистъ, 2004. – 400 с. – 22-176.

Summary. On the national markets of loan capitals of foreign countries an important role is played by financial-credit establishments which occupy an important place in an accumulation and mobilization of money capital. Indisputably, a credit structure of different countries is different. Attention functioning exactly of the credit system of the USA is spared in this article.

Keywords: credit system, bank institutions, investment jars, insurance companies, pension fund, financial companies, mutual funds, federal credit establishments, housings jars, loan associations, bank trust departments and trust companies, credit unions, cooperative jars, USA.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2011